

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра овочівництва і закритого ґрунту

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Декан агробіологічного факультету
_____ О.Л. Тонха
« _____ » _____ 2023 р.



«СХВАЛЕНО»
на засіданні кафедри
овочівництва і закритого ґрунту
Протокол № 11 від «26» квітня 2023 р.
Завідувач кафедри
_____ І.О. Федосій

«РОЗГЛЯНУТО»
Гарант ОП «Садівництво
та виноградарство»
_____ І.О. Федосій

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Олерографія

спеціальність **203 «Садівництво та виноградарство»**
освітня програма **Садівництво та виноградарство**
Факультет **Агробіологічний**

Розробники: доцент, кандидат с.-г. наук **Бобось Ірина Макарівна**,
старший викладач, кандидат с.-г. наук **Комар Олександр Олександрович**

Київ – 2023 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Олерографія

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	Бакалавр	
Спеціальність	203 «Садівництво та виноградарство»	
Освітня програма	Садівництво та виноградарство	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Обов'язкова	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	3	
Форма контролю	Екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Рік підготовки (курс)	4	
Семестр	8	
Лекційні заняття	30 год.	
Практичні, семінарські заняття	45 год.	
Самостійна робота	45 год.	
Всього	120 год.	
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання	4 год.	

2. Мета, завдання та компетентності навчальної дисципліни

Мета: формування у студентів знань та умінь із системи внутрішньовидових класифікацій, особливості мінливості морфологічних ознак і біологічних особливостей та сучасного стану їх сортового різноманіття, а також забезпечення майбутнього фахівця практичними навичками аналізу із використанням асортименту овочевих і баштанних культур для різних напрямів технологій вирощування.

Завдання:

- вивчити походження сортів, закономірності їх географічного поширення;
- ознайомитися із внутривидовою класифікацією (видів, підвидів, різновидностей, сортотипів);
- вивчити мінливості системи ознак, за допомогою яких можна відрізнити сорти і гібриди між собою;
- вивчити морфологічних і біологічних особливостей сортів, їх потреб до умов навколишнього середовища;
- вивчити реакції сортів на прийоми агротехніки в різних зонах вирощування;
- вивчити господарсько-цінних та ідентифікаційних ознак з метою державної реєстрації сортів рослин для поширення в Україні та державної реєстрації прав на них.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

знати: значення генетичних ресурсів в аграрному секторі економіки України та за кордоном, основні причини, що зумовлюють створення нових. Знати походження, історію окультурення овочевих культур, їх ботанічні, морфологічні

та біологічні особливості. Розуміти класифікаційні системи сортового різноманіття, мінливості морфологічних ознак.

вміти: визначати основні завдання та питання сортовивчення. Розрізняти біологічне та правове визначення сорту. Розуміти критерії охороноздатності сорту. Застосовувати законодавчу та нормативну базу охорони прав на сорти рослин і державного випробування. Аналізувати вплив інтелектуальної власності на сорти рослин, розвиток селекції, насінництва, науку, врожайність та виробництво продукції. Вміти визначати головні проблеми і завдання, які слід вирішувати на шляху подальшого створення та вдосконалення захисту прав на сорти рослин. Вміти характеризувати сорти і гібриди овочевих культур для відкритого і закритого ґрунту та різних технологій вирощування. Розрізняти апробаційні ознаки та сучасний сортимент культури, який занесено до Реєстру сортів рослин. Вміти використовувати сорти для різних технологій.

Набуття компетентностей:

інтегральна компетентність (ІК): Здатність розв'язувати фахові спеціалізовані складні задачі та практичні проблеми професійної діяльності у садівництві і виноградарстві або у процесі навчання, що передбачає застосування положень і методів відповідної науки і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

загальні компетентності (ЗК): ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя. ЗК 6. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності. ЗК 9. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

фахові (спеціальні) компетентності (ФК): ФК 1. Здатність використовувати базові знання зі спеціалізованих підрозділів аграрної науки (плодівництво, овочівництво, виноградарство, ягідництво, грибовництво, рослинництво, землеробство, селекція та насінництво, агрохімія, ґрунтознавство, механізація, захист рослин). ФК 4. Здатність застосовувати знання та розуміння фізіологічних процесів плодових, овочевих рослин і винограду для розв'язання виробничих технологічних задач, у тому числі для їх зберігання і переробки. ФК 5. Здатність оцінювати, інтерпретувати і синтезувати теоретичну інформацію та практичні, виробничі і дослідні дані у галузі садівництва та виноградарства. ФК 8. Здатність використовувати факти і досвід новітніх сучасних досягнень у садівництві і виноградарстві.

Програмні результати навчання (ПРН): ПРН 1. Аналізувати основні етапи і закономірності історичного розвитку для формування громадської позиції. ПРН 2. Прагнути до самоорганізації та самоосвіти. ПРН 4. Порівнювати та оцінювати

сучасні науково-технічні досягнення у галузі садівництва та виноградарства ПРН 7. Демонструвати знання і розуміння принципів фізіологічних процесів рослин в обсязі, необхідному для освоєння фундаментальних та професійних дисциплін

3. Програма та структура навчальної дисципліни для:

- повного терміну денної (заочної) форми навчання;
- скороченого терміну денної (заочної) форми навчання.

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма							Заочна форма						
	тижні	усього	у тому числі					усьо го	у тому числі					
			л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	
Змістовий модуль 1.														
Тема 1. Олерографія як наука про сорти овочевих культур	1	8	2	3	0	0	3							
Тема 2. Сортовивчення овочевих культур родини Пасльонові	2	8	2	3	0	0	3							
Тема 3. Сортовивчення овочевих культур родини Гарбузові	3	8	2	3	0	0	3							
Тема 4. Сортовивчення овочевих культур родини Бобові	4	8	2	3	0	0	3							
Тема 5. Сортовивчення овочевих культур родини Злакові	5	8	2	3	0	0	3							
Разом за змістовим модулем 1		40	10	15	0	0	15							
Змістовий модуль 2.														
Тема 6. Сортовивчення групи капуст	6-7	21	5	8	0	0	8							
Тема 7. Сортовивчення овочевих культур групи коренеплодів	8-9	19	5	7	0	0	7							
Разом за змістовим модулем 2		40	15	15	0	0	15							
Змістовий модуль 3.														
Тема 8.	10-11	14	4	5	0	0	5							

Сортовивчення овочевих культур групи цибулинних													
Тема 9. Сортовивчення зеленних овочевих культур	12-13	14	4	5	0	0	5						
Тема 10. Сортовивчення багаторічних овочевих культур	14-15	12	2	5	0	0	5						
Разом за змістовим модулем 3		40	10	15	0	0	15						
Усього годин		120	30	45	0	0	45						

4. Теми семінарських занять

Не передбачено.

5. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Правове регулювання охорони прав на сорти рослин	2
2	Система апробаційних та ідентифікаційних ознак помідора, перцю, баклажана. Дегустація сортів овочевих культур родини Пасльонові.	4
3	Система апробаційних та ідентифікаційних ознак огірка, дині, кавуна, гарбуза. Дегустація сортів огірка.	4
4	Система апробаційних та ідентифікаційних ознак гороху овочевого, квасолі, бобів.	3
5	Система апробаційних та ідентифікаційних ознак кукурудзи цукрової.	3
6	Система апробаційних та ідентифікаційних ознак капусти білоголової. Дегустація сортів капусти білоголової, капусти червоноголової, савойської, брюссельської, кольрабі	4
7	Система апробаційних ознак моркви, буряка столового, петрушки, пастернаку, селери. Дегустація сортів культур родини Селерові.	4
8	Система апробаційних та ідентифікаційних ознак цибулі ріпчастої, цибулі шалоту, порей, часнику.	2
9	Система апробаційних та ідентифікаційних ознак зеленних культур (салат, шпинат, кріп).	2
10	Система апробаційних та ідентифікаційних ознак багаторічних культур (ревіль, щавель, спаржа, багаторічні цибулі).	2
	Всього	30

6. Теми лабораторних занять

Не передбачено.

7. Теми самостійних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Сучасний стан сортового генофонду в Україні	9
2	Характеристика сортів і гібридів помідора, перцю, баклажана для відкритого й закритого ґрунту.	9
3	Характеристика сортів і гібридів огірка, дині, кавуна, гарбуза для різних технологій вирощування	9
4	Характеристика сортів квасолі, гороху, бобу овочевого для різних технологій вирощування.	9
5	Характеристика сортів і гібридів кукурудзи цукрової для різних технологій вирощування.	9
6	Характеристика сортів і гібридів капусти білоголової, червоноголової, савойської, брюссельської, кольрабі для різних технологій вирощування.	9
7	Характеристика сортів і гібридів моркви, буряка столового, петрушки, пастернаку, селери для різних технологій вирощування.	9
8	Характеристика сортів і гібридів цибулі ріпчастої, цибулі шалоту, порей, часнику для різних технологій вирощування.	9
9	Характеристика сортів і гібридів салату, шпинату, кропу для різних технологій вирощування.	9
10	Характеристика сортів і гібридів ревінню, щавлю, спаржі, багаторічних цибуль для різних технологій вирощування.	9
	Всього	90

8. Зразки контрольних питань, тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами.

Контрольні питання

1. Значення генетичних ресурсів у селекції овочевих і баштанних культур.
2. Олерографія як наука, що вивчає сорти овочевих культур.
3. Основні завдання сортовивчення.
4. Історія створення вітчизняного сортовивчення.
5. Світове і державне правове регулювання охорони сортів рослин.
6. Схема чинних законодавчих та нормативних актів щодо охорони прав на сорти рослин в Україні.
7. Вплив інтелектуальної власності на сорти рослин на розвиток селекції та насінництва.
8. Головні проблеми та завдання на шляху подальшого створення та вдосконалення захисту прав на сорти рослин.
9. Вітчизняні селекційні центри овочевих і баштанних культур та їх науковий потенціал.
10. Сучасна структура служби захисту прав на сорти рослин в Україні та за кордоном.
11. Походження та коротка історія окультурення роду Brassica.
12. Класифікація капуст за Т.В. Лізгуною.
13. Внутривидова класифікація листової капусти. Сорти брюссельської капусти.
14. Сортовивчення капусти кольрабі.

15. Сортовивчення капусти савойської.
16. Сортовивчення капусти білоголової. Сорти центральноєвропейської та північно-західної груп.
17. Ідентифікаційні та апробаційні ознаки капусти білоголової.
18. Сортоформи та сорти червоноголової капусти.
19. Сортовивчення капусти цвітної.
20. Характеристика сортотипів і сортів капусти компактної (цвітної).
21. Характеристика сортотипів і сортів капусти броколі.
22. Східно-азіатські види капусти: пекінська, китайська.
23. Класифікація сортименту пекінської капусти.
24. Походження та коротка історія окультурення помідора.
25. Класифікація сортового різноманіття помідора. Характеристика підвидів і різновидностей помідора.
26. Ідентифікаційні та апробаційні ознаки помідора.
27. Походження та коротка історія окультурення перцю.
28. Апробаційні ознаки та характеристика сортів перцю для відкритого і закритого ґрунту.
29. Внутривидова класифікація баклажана за А.І. Філовим.
30. Апробаційні ознаки та характеристика сортів баклажана для відкритого і закритого ґрунту.
31. Походження та коротка історія окультурення огірка.
32. Внутривидова класифікація огірка.
33. Сорти і гібриди для відкритого і закритого ґрунту та різних технологій вирощування.
34. Ідентифікаційні та апробаційні ознаки огірка.
35. Походження та історія окультурення кавуна.
36. Внутривидова класифікація кавуна за Т.Б. Фурсою.
37. Екологогеографічні групи сортів кавуна.
38. Апробаційні ознаки сортів кавуна.
39. Походження та історія окультурення дині.
40. Внутривидові класифікації дині за О.І. Філовим та К.І. Пангалю. Коротка характеристика внутривидових таксонів та сортів дині.
41. Апробаційні ознаки сортів дині.
42. Характеристика внутривидових таксонів гарбуза за Н.Є. Житеневою.
43. Апробаційні ознаки та характеристика столових сортів гарбуза твердокорого.
44. Апробаційні ознаки та характеристика столових сортів гарбуза великоплідного.
45. Апробаційні ознаки та характеристика столових сортів гарбуза мускатного.
46. Характеристика сортів кабачка та патисона.
47. Внутривидова класифікація та сорти гороху овочевого.
48. Внутривидова класифікація та сорти квасолі.
49. Сортовивчення бобів.
50. Внутривидова класифікація та сорти кукурудзи цукрової.

- 51.Сортовивчення моркви.
- 52.Характеристика сортотипів і сортів моркви.
- 53.Внутривидова класифікація петрушки. Сортотипи та сорти петрушки.
- 54.Внутривидова класифікація петрушки. Сорти листкової, черешкової та коренеплідної селери.
- 55.Внутривидова класифікація пастернаку. Сортотипи та сорти пастернаку.
- 56.Внутривидова класифікація роду Beta L.
- 57.Екологогеографічна та морфологічна класифікації буряка столового.
- 58.Апробаційні ознаки та сорти буряка столового.
- 59.Характеристика різновидностей та сортів буряка листового (мангольду).
- 60.Внутривидова класифікація роду Raphanus L.
- 61.Походження та коротка історія окультурення цибулі ріпчастої.
- 62.Внутривидова класифікація цибулі ріпчастої за Ф.А. Ткаченком.
- 63.Сорти гострої, напівгострої та солодкої цибулі ріпчастої.
- 64.Апробаційні ознаки цибулі ріпчастої.
- 65.Сортовивчення цибулі шалот.
- 66.Внутривидова класифікація та характеристика сортів цибулі порей.
- 67.Внутривидова класифікація часнику за А.О. Козаковою. Географічні групи підвидів часнику.
- 68.Характеристика стрілкуючих і нестрілкуючих сортів часнику.
- 69.Внутривидова класифікація цикорію звичайного та салатного. Сортотипи та сорти.
- 70.Історія окультурення салату латука. Внутривидова класифікація.
- 71.Сортотипи та сорти листкового та головчастого салату.
- 72.Внутривидова класифікація шпинату городнього. Характеристика сортів та сортотипів.
- 73.Сортовивчення кропу пахучого. Сортотипи і сорти дрібнолистяного кропу.
- 74.Сортовивчення ревеню. Сортотипи і сорти ревеню.
- 75.Сортовивчення щавлю. Сорти щавлю кислого.
- 76.Внутривидова класифікація та сорти спаржі.
- 77.Сортовивчення хрону та катрану.
- 78.Внутривидова класифікація цибулі батун. Характеристика різновидностей та сортів цибулі батун.
- 79.Походження, характеристика сортів багаторічних цибуль: шніту, слизуна, запашної.

Екзаменаційний білет

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ			
ОС Бакалавр Спеціальність 203 «Садівництво та виноградарство»	Кафедра Овочівництва і закритого ґрунту 2023-2024 навчальний рік	ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № 1 з дисципліни Олерогафія	Затверджую Зав. кафедри <hr/> Федосій І.О.
Екзаменаційні запитання			

(максимальна оцінка 10 балів за відповідь на кожне запитання)

1. Олерографія – наука, що вивчає сорти овочевих культур.

2. Сортотипи і сорти капусти цвітної.

Тестові завдання різних типів

(максимальна оцінка 10 балів за відповіді на тестові завдання)

1. Яке слово пропущене у реченні? (у бланку відповідей правильну відповідь подати одним словом)

Сорт відповідає умові _____, якщо за проявом його ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту.

2. Назвати види овочевих культур, польові дослідження яких на відповідність критеріям ВОС проводять в Закладах експертизи:

- А. морква
- Б. броколі
- Г. кавун
- Д. салат

3. Назвати сорти зазначених овочевих культур:

Культура	Сорт
А. Гарбуз великоплідний.	1.Славута
Б.Гарбуз мускатний.	2.Херсонський
	3.Новинка
	4.Яніна
	5.Світень
	6. Арабатський

4. Назвати науково-дослідну установу із селекції овочевих культур в Україні:

- А. Сквирська науково-дослідна станція Інституту агроєкології НААН
- Б. Інститут землеробства НААН
- В. Український інститут експертизи сортів рослин
- Г. Інститут овочівництва і польовництва НААН

5. Дати визначення сорту з біологічної точки зору (у бланку відповідей дати чітке формулювання сорту)

6. Коли Верховна рада прийняла вперше Закон України «Про охорону прав на сорти рослин»:

- А. 1993
- Б. 1995
- Г. 1997
- Д. 2002

7. Який характер розміщення шипів мають сорти огірка Ера, Ніжинка, Конкурент?

(у бланку відповідей впишіть вірну відповідь одним словом)

8. До якої сортогрупи сортотипів капусти савойської належить сорт Вертю 1340:

- 1. Великопухирчастих зелених листків
- 2. Сильнопухирчастих сіро-зелених листків
- 3. Слабопухирчастих жовтувато-зелених листків
- 4. Сильнопухирчастих зелених листків

9. Назвати сорти і гібриди зазначених овочевих культур:

I. Огірок.	А. Світозар.
II.Кабачок.	Б. Гладківський.
	В. Одеський 52.
	Г. Джерело.
	Д. Грибовський 37.
	Е. Левадний F ₁ .

10. Які біологічно-господарські особливості мають зазначені сорти цибулі ріпчастої?

I. Донецька золотиста. II. Ткаченківська.	А. Цибулини не дуже щільні. Б. Мають тривалий період спокою. В. Складаються з багатьох тонких внутрішніх соковитих лусок. Г. Мають середню лежкість. Д. Містять найбільшу кількість сіркоалілу.	
--	---	--

9. Методи навчання.

В процесі викладання дисципліни «Олерографія» використовують пояснювально-ілюстративний метод, метод проблемного викладення, евристичний метод, дослідницький метод.

Пояснювально-ілюстративний метод. Студенти здобувають знання, слухаючи розповідь, лекцію, з навчальної або методичної літератури, через екранний посібник у "готовому" вигляді. Сприймаючи й осмислюючи факти, оцінки, висновки, вони залишаються в межах репродуктивного (відтворювального) мислення. Такий метод якнайширше застосовують для передавання значного масиву інформації. Його можна використовувати для викладення й засвоєння фактів, підходів, оцінок, висновків.

Метод проблемного викладення. Використовуючи будь-які джерела й засоби, педагог, перш ніж викладати матеріал, ставить проблему, формулює пізнавальне завдання, а потім, розкриваючи систему доведень, порівнюючи погляди, різні підходи, показує спосіб розв'язання поставленого завдання. Студенти стають ніби свідками і співучасниками наукового пошуку.

Частково-пошуковий, або евристичний метод. Його суть - в організації активного пошуку розв'язання висунутих педагогом (чи самостійно сформульованих) пізнавальних завдань або під керівництвом педагога, або на основі евристичних програм і вказівок. Процес мислення набуває продуктивного характеру, але його поетапно скеровує й контролює педагог або самі студенти на основі роботи над програмами (зокрема й комп'ютерними) та з навчальними посібниками. Такий метод, один з різновидів якого є евристична бесіда, – перевірений спосіб активізації мислення, спонукання до пізнання.

Дослідницький метод. Після аналізу матеріалу, постановки проблем і завдань та короткого усного або письмового інструктажу ті, кого навчають, самостійно вивчають літературу, джерела, ведуть спостереження й виміри та виконують інші пошукові дії. Ініціатива, самостійність, творчий пошук виявляються в дослідницькій діяльності найповніше. Методи навчальної роботи безпосередньо переходять у методи, які імітують, а іноді й реалізують науковий пошук.

10. Форми контролю.

Модульний та підсумковий контроль у вигляді іспиту

11. Розподіл балів, які отримують студенти.

Оцінювання знань студента відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 «Положення про екзамен та

заліки у НУБіП України» (наказ про уведення в дію від 26.04.2023 р. протокол № 10).

Рейтинг студента, бали	Оцінка національна за результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	Відмінно	Зараховано
74-89	Добре	
60-73	Задовільно	
0-59	Незадовільно	Не зараховано

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи $R_{\text{НР}}$ (до 70 балів): $R_{\text{дис}} = R_{\text{НР}} + R_{\text{АТ}}$.

12. Навчально-методичне забезпечення

1. Бобось І.М. Методичні вказівки для виконання практичних робіт з дисципліни "Олерографія" для підготовки ОС "Бакалавр" зі спеціальності 203 Садівництво і виноградарство. - К.: ЦП «Компринт», 2018. – 80 с.
2. Бобось І.М., Комар О.О. Методичні вказівки до самостійної підготовки з дисципліни „Олерографія” для підготовки студентів ОС «Бакалавр» за спеціальністю 203 «Садівництво і виноградарство». – К: ФОП Ямчинський О.В. – 2021. – 54 с.

13. Рекомендовані джерела інформації

Основні

1. Олерографія: підручник / І.М. Бобось, З.Д. Сич, О.О. Комар – К.: ЦП «Компринт», 2022. – 721 с.
2. Сич З.Д., Бобось І.М., Федосій І.О. Овочівництво: навч. посіб. / К.: ЦП «Компринт», 2018. – 405 с.

Допоміжні

1. Каталог морфологічних ознак зразків генофонду виду перець однорічний (*Capsicum annuum* L.) / Авт. кол.: М.І. Митенко, Р.В. Крутько, С.М. Кормош, Л. В. Пилипенко. Селекційне: Інститут овочівництва і баштанництва НААН, 2020. 19 с.
2. Митенко І.М., Біленька О.М. Каталог морфологічних ознак цибулин виду цибуля ріпчаста (*Allium sera* L.) Селекційне: Інститут овочівництва і баштанництва НААН, 2020. 14 с.
3. Методика-класифікатор проведення експертизи сортів салату посівного (*Lactuca sativa* L.) на відмінність, однорідність і стабільність / С.І. Кондратенко, О.М. Могильна, О.В. Хареба, Н.В. Лещук, В.В. Хареба, О.В. Куц, Ю.В. Ткалич, Л.А. Терьохіна, І.М. Митенко, Н.О. Баштан, О.В. Позняк. 2-е вид., доповн. і доопрац. Вінниця: ТОВ «Твори», 2019. 66 с.

4. Атлас морфологічних ознак сортів квасолі звичайної (*Phaseolus vulgaris* L.) (Додаток до Методики проведення експертизи сортів квасолі звичайної на ВОС-тест / Міністерство аграрної політики та продовольства України; Український інститут експертизи сортів рослин. – К: Український інститут експертизи сортів рослин, 2018. 32 с.
5. Рекомендації щодо використання сортів баклажана для виробництва ферментованої продукції селекції ІОБ НААН / О.М. Шабетя, Є.В. Зінченко, Т.В. Парамонова, К.М. Коновалено. Харків: ІОБ НААН, 2018. 11 с.

Інтернет-джерела

1. Agravery. Овочі [Електронний ресурс] режим доступу: <https://agravery.com/uk/posts/section/show/vegetables>
2. Інформаційно-довідкова система "Сорт" [Електронний ресурс] режим доступу: <http://sort.sops.gov.ua/search/search>
3. Інформаційно-довідкова система "Реєстр сортів" [Електронний ресурс] режим доступу: <http://service.ukragroexpert.com.ua/>
4. Український Інститут Експертизи Сортів Рослин [Електронний ресурс] режим доступу: <https://sops.gov.ua>
5. Інститут овочівництва і баштанництва НААН [Електронний ресурс] режим доступу: <http://www.ovoch.com/index.html>
6. Журнал "Сортовивчення та охорона прав на сорти рослин" [Електронний ресурс] режим доступу: <http://journal.sops.gov.ua/>
7. Світовий центр овочевих культур [Електронний ресурс] режим доступу: <http://avrdc.org>
8. School of Integrative Plant Science [Електронний ресурс] режим доступу: <http://plantscience.cals.cornell.edu>
9. National Association of Plant Breeders [Електронний ресурс] режим доступу: <http://www.plantbreeding.org>
10. Journal Plant Breeding and Genomics [Електронний ресурс] режим доступу: <http://www.extension.org>
11. Journal of Plant Breeding and Croup Science [Електронний ресурс] режим доступу: <http://www.academicjournals.org/journal/jpbcs>